

1914 júl. 2

A „Népszava” vezércikke a sarajevói merénylet kapcsán az osztrák balkáni politika bűnrészességéről¹

Azt tartja egy közmondás: akit az isten el akar veszejteni, annak előbb elveszi az eszét. Úgy látszik, az az isten, aki bizonyos körök fölfogása szerint az uralkodóházak és a birodalmak sorsát intézi, el akarja veszejteni az Osztrák-Magyar monarchiát, mert az eszüket már elveszte azoknak a felelős uraknak, akiknek a birodalom fönntartása és fejlesztése volna a kötelességük. És ami még megdöbbentőbb: velük együtt járja a bolondját már-már az egész úgynevezett hazafias magyar közvélemény is. Mireánk — dolgozó milliókra — nézve pedig éppenséggel nem lehet közönyös, hogy egy örült rendszer és hívei romlásba akarják dönteni azt az államot, amelynek mi is tagjai vagyunk, amelynek bajait legelső sorban és százszorosan nekünk kell megsínylenünk.

A sarajevói gonosz merényletet — mint minden ilyen merényletet — határozottan elítéltük és elítéljük. El kell ítélnünk nemcsak emberieségből, hanem a politikai ésszerűség szempontjából is, mert tudvalevő, hogy az ilyen merényleteknek legelső eredménye rendszerint a reakció teljes nekiszabadulása, féktelen tombolása. Ez az eredmény még olyankor is be szokott következni, amikor tulajdonképpen az volna szükséges, hogy a reakciós hatalmak magukba szálljanak, és ne sietessék szántsándékkal a vesztüket.

Ezt látjuk most a kettős monarchiában is. A sarajevói merénylet nem egy örültnek a rémtette volt. Az eddigi megállapításokból körülbelül kitűnik, hogy a két merénylő egymástól függetlenül operált, hogy mindegyiket külön-külön hasonló gondolkodású egyének támogatták, biztatták, és hogy rajtuk kívül még más függetlenül operáló merénylők is készültek a szerencsétlen trónörökös legyilkolására. Nyilvánvaló tehát, hogy ebben az esetben a rendszer ellen támadt és széles rétegekre kiterjedő elkeseredésnek eredménye a merénylet. Az volna tehát a természetes és okos dolog, ha a rendszer magába szállna, és keresné a szörnyű módon kirobbant elégedetlenség okait, hogy azokat megszüntesse.

Ehelyett mi történik Boszniában? Az osztrák-magyar uralomnak — vagy mondjuk helyesebben: az osztrák uralomnak — képviselői vad hajsztát indítanak a szerb lakosság százai ellen, barbár módon kínoztatnak foglyokat, akiknek esetleg a legcsekélyebb közük sincs az egész ügyhöz, rászabadítják a mohamedán és katolikus csőcseléket a görög keleti szerb lakosságra, gyalázatos rendszerük szolgálatába fogadják a vallási és nemzeti fanatizmust, szabad rombolást és fosztogatást engednek a megvadult söpredéksordának, a fegyveres erő tétlen asszisztálásával támogatják a tombolást és rablást, lefegyverzik a szerb nemzetiségű katonákat és rendőröket, akik kötelességszerűen testvéreik védelmére kelnek, és hallgatag vagy nyíltan helyeslik a fanatikus csőcselék garázdálkodását.

Vajon mit gondolnak azok az urak? Talán azt hiszik, hogy a 800.000 főnyi görög keleti szerb lakosságot kiirthatják az egymillió főnyi mohamedán és katolikus lakossággal? Vagy ha ezt nem hiszik, talán az a véleményük, hogy pár ezer szerbnek a kifosztásával, bebörtönzésével, lemészárlásával le fogják csillapítani és az abszolutizmus járnába fogják törni azt a lakosságot, amellyel az okkupáció óta eltelt harmincöt év alatt nem tudták megkedveltetni a fekete-sárga uralmat? Ha ezt hiszik, akkor örültek, mert ezzel a módszerrel új elkeseredést, csak új gyilkos gyűlölséget szítanak, csak új okot adnak a szerbeknek, hogy epedve nézzenek a hegyeken túra, Nagy-Szerbia felé. Ha pedig ezt nem hiszik, akkor szándékosan aknázzák alá a Habsburg-uralmat, mert hiszen veszedelmes garázdálkodásuk csak erre az eredményre vezethet. Azoknak az uraknak tudniok kellene, hogy hódított népeket az új, idegen uralommal megbarátkoztatni csak a teljes demokrácia segítségével lehet, mely biztosítja nemzeti, kulturális és gazdasági fejlődésüket, és amelynek révén nemcsak gazdát cserélnek, nem vödörből csöbörbe jutnak, hanem keserves régi állapotokból a jólét és szabadság ígért földjére lépnek. A fekete-sárga uralom eddig nem így cselekedett. Bosznia hódított népeivel, és ez az oka, hogy a szerbnek, akiknek van kire támaszkodniok, az új uralmat gyűlölik. Mármost ha néhány vagy akár néhány tucat összeesküvő miatt egy 800.000 főnyi népet kiszolgáltattak a statáriumnak és a más vallású söpredék bosszújának: több oka lesz-e ezentúl a boszniai szerbségnek a fekete-sárga uralomért lelkesedni? És ha ilyen dolgok történnek: Nagyszerbia népe ezentúl nyugodtabban fogja-e nézni boszniai testvéreinek sorsát?

¹ A közlemény címe és lelőhelye: *A fekete-sárga bolondokháza.* — Népszava 1914. júl. 2; 154. sz. 1. l.

Valóban, odalent örültek intézik a fekete-sárga uralom dolgait!
De bolondokházává kezd válni Magyarország is. A polgári sajtó nagy része hallatlan uszítást visz véghez a boszniai szerbek és Szerbország ellen. Az egyik rövid úton el akarja foglalni Nándorfejérvárat . . . A másik bemasírozást követel . . . A harmadik vértengerbe akarja fojtani a boszniai szerbek szabadságtörekvéseit . . . Háború kell nekik, vér kell nekik.

De hát miért?

A főhercegi pár életéért keservesen meg fognak fizetni a tettesek és a cinkostársak. Mit akarnak még ezen kívül? Egy egész nemzetet akarnak kiirtani? Vagy Szerbiát is a fekete-sárga abszolutizmus igájába akarják törni, és nem elég nekünk, hogy mi magunk viseljük azt az igát? A kemény kezű férfiút akarják Bosznia nyakára küldeni, hogy ott még vadabb legyen a reakció, és még szörnyűbb a bombákban kifejeződő ellenhatás? Ugyan mit akarnak a derék hazafiak? Háborút viseljük, fiainkat a vágóhídra vigyük azért, hogy Bosznia a legtökéletesebb börtönné váljék? Vagy tán Szerbiával kezdjük ki, és szabadítsuk el láncaikról az európai háború fűriáit? Talán még nem szenvedett eleget Magyarország az utóbbi években? Talán még nem vagyunk eléggé szolgák és koldusok?

Borzasztó állapot ez. Odalent és itt Magyarországon is örültek rendelkeznek a fekete-sárga abszolutizmus nevében. Most pedig kezd átalakulni az egész ország egy nagy bolondokházává. Megzavarodott agyú emberek, a tömegbutaságra spekuláló gonosz üzérek, a háborútólke zsoldjában álló gazfickók a bosszúálló abszolutizmus szekerét tolják, és a bosszúálló háború csóvájával iparkodnak fölgýjítani a lelkeket. Ha ezek nem örültek, akkor gonosztevők!

Ebben a zürzavarban a munkásságnak meg kell óvnia józanságát. Tiltakozunk az abszolutizmus fokozása ellen. Tiltakozunk mindenféle háborús kaland ellen. Mi nem akarjuk, hogy a mi pénzünkön és a mi vérünk árán erőszakkal „boldogítsák” és „civilizálják” Boszniát vagy „tisztessegre tanítsák” Szerbiát, hiszen van nekünk az elégnél is több bajunk idehaza, segítsenek előbb az itthoni nyomorúságon, az itthoni kulturálatlanságon. Mi nem akarjuk, hogy a boszniai rémállapotokkal még jobban ellenünk vadítsák Szerbiát, mi békességet akarunk, kenyeret, kultúrát és szabadságot akarunk. Adjanak Boszniának is szabadságot és kultúrát, teremtsenek békét az egész monarchiában az igazi demokrácia segítségével, hiszen láthatják már, hogy a szuronyokon ülni nem lehet.

. . . Vagy talán annyira bolondok már a mi sorsunk intézői, hogy ők maguk akarják siettetni azt az időt, amikor a fekete-sárga bolondokházában maguk a népek fognak rendet teremteni?

4

1914 júl. 2

A magyarországi szerb radikális sajtó vezércikke a szarajevói merénylet következtében előállott helyzetről¹

A szarajevói merénylet első következménye, hogy tüntettek Szarajevóban, valamint Bosznia és Hercegovina valamennyi városában. A tüntetők könyörtelenül rombolták a szerb templomokat, iskolákat, árva házakat, olvasótermeket, lakóházakat, vendéglőket, üzleteket és egyéb épületeket. A „Prosvjeta” társaság² épületének csak az első emelete maradt meg. Nem kímélték Letica metropolitát³ sem, pedig ő aztán talpától a feje búbjáig lojális személy. S mégis csak a vak véletlennek köszönhette, hogy megkövezése nem volt halálos.

A szerbeknek nagy károkat okoztak. A magyar lapok azt állítják, hogy ezt a barbárságot nem vak bosszúból követték el, s ezért csupán egy harminc-negyven főnyi csőcselék a felelős. Ezt a csőcseléket [azonban] olyan emberek vezették, akiknek a rendőrség odaadta az ellenzéki szerbek névsorát. A csoport után háborítatlanul haladt a köveket szállító kocsis, amivel a tüntetők vandál

¹ A közlemény eredeti címe és lelőhelye: *Posledice sarajevskog atentata* — A szarajevói merénylet következményei. — *Zastava* 1914. júl. 2; 134. (regg.) sz.

² Helyi közművelődési egyesület.

³ Az annektált tartományok gör. kel. szerb egyházának metropolitája, a helyi kormánytámogató csoport egyik vezetője.